

KONYA
BÜYÜKŞEHİR
BELEDİYESİ

KONYA BÜYÜKŞEHİR
BELEDİYESİ'NİN
KATKILARIYLA

Şehrin

YeniGün GAZETESİ'NİN
ÜCRETSİZ KÜLTÜR-SANAT İLAVESİDİR

Şafızası

CİLT: 6 • SAYI: 6

HAZIRLAYANLAR: SADIK GÖKCE - ANUŞ GÖKCE

2 ŞUBAT 2024 CUMA

TÜRKÇÜ ŞAİR

MEHMET EMİN YURDAKUL

GEÇMİŞTE SARAÇOĞLU PANORAMASI

**ANUŞ
GÖKCE**

Çumra Kültür ve Sanat Topluluğunun her ayın ilk Cuma akşamı Çatalhöyük Kültür Merkezi'nde yaptığı etkinliklerinden birinde Halk Edebiyatçısı Prof. Dr. Saim Sakaoğlu hocam bizleri kırma-yıp toplantıya iştirak etmişti. Biz de kendisini nezaketen mikrofona davet etmiştik. Yaptığı konuşmanın can alıcı noktası; "Ne olursanız olun, ne iş yaparsanız yapın çıktığınız yeri unutmayın. Çünkü sizi yetiştiren topluma vefa borcunuz var. Bunu mutlaka yerine getirmelisiniz." Hocanın bu sözü beni derinden etkiledi. Zaman zaman içinden çıktığım Saraçoğlu, Dinlendik Köyü, Göktepe'yi yazılarıma konuk etsem de derli toplu bir yazı yazmamıştım. Bu davranışımın ve vefasızlığımdan dolayı utandım. Affınıza sığınarak Saraçoğlu Mahallesi'nin 1973-1987 yılları arasındaki sosyal yaşamına ve fiziki durumunu gözlerinizin önüne sermeye çalışacağım.

Şehir hayatı, bir takım heyecanlarla, sunduğu imkânlarla insanı büyüler. Özellikle köyden hiç çıkmamış genç kızlar ve delikanlılar için bir özlemdir büyük şehirler. Köyünde yazın tarla ve bağ işleriyle uğraşan evli genç erkekler, yapacak iş kalmayınca kışın uzun ve soğuk günlerini sahil kentlere giderek kendilerine ekmek kapısı aralarlardı. Bunlardan biri de benim babamdı.

Babam İsmail Altaş, 1939 doğumlu,

babasız büyümüş, ağabeyinden baba şefkati görerek onun himayesinde yetişmiş, hilesi hurdası olmayan bir insandı. Yalanı hiç sevmez, konuşanlardan da nefret ederdi. Amcamla beraber Adana, İzmir'e pamuk çapalamaya gitmişler, yazları köye dönüp tarlalarını ekip biçmişler. Ben hatırlıyorum, annem kar dizine çıktığı halde ahırdaki hayvanlarımıza pür dediğimiz çamların, ardıçların, sedirlerin taze dallarından keser, deste yapıp sırtına yüklenir, eve getirirdi. Ben onunla gitmeye çok özenirdim, çocukluk işte, başka özenecek bir şey bulamamışım gibi... Annem benim isteğimiz kırmaz, bir iki dal da benim sırtıma yüklerdi. Bu zamanda en büyük korku, ormancıya yakalanmak. Yakalandığın zaman ormancı keserini ve ipini elinden alır, bir de para cezası keserdi. Babam köye dönene kadar hayvanlara biz bakar, havalar iyi olduğu zaman dışarı çıkarır, köyün yakınındaki ekilip dikilmeyen arazilerde otlatırdık. Bahar aylarında kısmen karlar erir, altından ıslanmış kuru otlar ve karın altından başını çıkarmış çayırlar çimenler hayvanlar için vazgeçilmez yiyecekler olurdu. Çocukluğumda babam kışın hiç yanımızda olmazdı. Kışın İzmir'e, Antalya'ya veya Adana'ya giderler, mevs-

İÇİNDEKİLER

• GEÇMİŞTE SARAÇOĞLU PANORAMASI

ANUŞ GÖKCE

• 1935-1950 YILLARI ARASINDA: KONYA MERKEZ OKULLARINDAKİ YOKSUL

ÖĞRENCİLERE YAPILAN YARDIMLAR

MUSTAFA ÖZCAN

• TÜRKÇÜ ŞAİR MEHMET EMİN YURDAKUL

SADIK GÖKCE

mine göre ne iş bulurlarsa yaparlardı. Bazen Pamuk çapasına giderler, bazen de kamyon kiralayarak narenciye bahçelerinden portakal, mandalina vs. yükletip gelip Konya'da satarlardı. Babam biz Konya'ya taşınmadan önce uzun süre seyyar satıcılık yapmış. Biz taşındıktan sonra da aynı mesleğine devam etti. Tabii ki yanında en büyük destekçisi annem Nazife Altaş vardı. Artık yalnız değildi. Bizler de çocukluktan biraz çıkmış, ufak tefek sorumluluklar almaya başlamıştık. Annem gece gündüz babam ne iş yaparsa o da yaptı. Sabah ezanında pazara yük indirip at arabasıyla gelip bizim topladığımız sebzeleri pazara taşıdı. Elleri ayakları öpülesi annem evin hem erkeği hem de kadını oldu. Allah onlardan razı olsun. Babacığımıza rahmet, anneciğime de hayırlı uzun ömürler versin.

Ben zaman zaman köyümü özler, yeni ortama alışmak için sıkıntı çekerdim. . "Baba, biz neden köyümüzü terk ettik?" diye babama sorduğum zaman aldığım cevap enteresandı. Babam dedi ki; "Kızım benim tek derdim çocuklarımı okutmak, onlara iyi bir eğitim vererek meslek sahibi yapmak." Babam düşüncesinde çok haklıydı. Köyde bir ilkokul bir de ortaokul vardı. Öğretmenlerimiz her yıl değiştiği gibi gelen öğretmen uzun süre kalmaz bazen eğitimin ilk aylarında çeker giderdi. Yani köyümüzde düzenli bir eğitim yoktu. Bunu Konya'ya taşınınca gittiğim okullarda daha çok anladım. Konya'da okulların eğitim düzeyi çok yüksekti. Almamız gereken temel bilgiler bize verilmemişti. Bizlere göre bir program yapılamazdı. Biz onlara yetişmek zorundaydık. Temel olmadığı için bazı derslerde hiç başarılı olamadım. Biyoloji ve sosyal ağırlıklı derslerde başarılı olabildim. 1973 senesine kadar bir köy hayatımız vardı. Gerçi Konya'ya yerleştikten sonra da aynı hayata devam ettik. Tek farkla, artık ot biçmek, ekin biçmek için uzak yerler gitmiyorduk. Baharda yaylaya göçmüyor, havalar soğuyana kadar yaylada kalmıyor-

duk. Evimizin önündeki bahçeyi ekip biçiyor, ahırda hayvanlarımıza bakıyorduk.

Şehrin büyüklüğü havası bizi de kendine çekti. Ben ilkokul 3. Sınıfa giderken ikinci dönemde Konya'ya taşındık. Taşındığımız mevki Saraçoğlu ile Karaaslan arasına sıkışıp kalmış bir yerdi. Keçi yolundan az geniş, bir at arabasının ancak geçebileceği bir yoldan gidilirdi. Ovanın üzerine belirli aralıklarla serpilmiş 10 kadar ev bulunan bir yerdi. Yağlıbasan Mezarlığını sağ tarafıma alarak size sokağımızı tanıtmaya çalışacağım.

Mezarlığın hemen dibinde Kabakların evi var. Bunlar iki kardeşlerdi. İsimlerini pek tanımasam da birinin hanımının adı Nurcan'dı. Bozkırın Çat köyünden idiler. Nurcan Teyzenin kızıyla okuldan arkadaştık. Onun için biraz gidip gelmemiz oldu. Kayın biraderinin Mustafa adında bir oğlu vardı ve ilkokul 5'te sınıflarımız yan yana idi. Mustafa'nın anne ve babasını hatırlamıyorum ya da unuttum. Bunların babaları Almanya'da çalıştıkları için varlıklı ailelerdi. Onun için evleri de gösterişliydi. Ben çocukluğumdan aklımda kaldığı kadarıyla Nurcan Teyzeyi hep hasta olarak hatırlarım. Fiziki olarak bir rahatsızlığı yoktu, fakat yorgan döşek yatar, senenin belirli aylarında iğne ipliğe dönerdi. Kızları Güzel (Ayşe) arkadaşım. Onun düğününde ilk defa kamera ile çekim yapıldığını gördüm. Komşularımızdan Fahrettin Amca'nın Ali ile evlendi. Yolumuza devam ediyoruz.

Tek yükseltisi 13—20 m'yi bulan, üzerinde gölgelenecek tek bir ağaç bile bulunmayan İlbiz Höyüğü idi. Höyüğün dibinde Sorgunlu Hacı Amcanın evi vardı. Hanımı Asiye Abla çok cana yakın ve iyiliksever bir insandı. Herkese yardımı dokunmuştur. Çocukları Ramazan abi, çok beyefendi kızları Gülşen ve onun ablası (İsmi hatırlayamadım) da örnek gösterilecek gençlerdendi. Konya'ya taşındığımız zaman Amcam Hasan Altaş onların örtme adını ver-

dikleri bir mutfak bir odadan ibaret evlerinde oturdular. Biraz ilerisinde Bozkırlı Fahrettin Amcalar, yanında Usta Hüseyin'in evi (Hüseyin Talay) vardı. Hüseyin Usta'nın kızı Fatma ile arkadaştık. O ortaokuldan sonra öğrenimine devam etmedi. Babasının bir akrabasıyla evlendi. 6-7 sene evvel eşi vefat etmişti. Şimdi de 10 gün oluyor babası vefat etti. Allah merhumlara rahmet ve yakınlarına sabırlar versin. Yolun solunda Fahrettin amcaların evinin biraz ilerisinde Çukurbağlı Ali Amca ve Döndü Teyzele-
rin evi vardı. Aynı bahçenin içerisinde oğlu Hüseyin Amca oturuyordu. Döndü teyze çok iyi bir insandı. Bizler çok küçük olduğumuzdan işleri yetiştiremezdik. Annem kaza yaptığı-
ğında sebze toplamada bize yardıma gelirdi. Karşılığında ücret almazdı. Hüseyin Amca'nın evinin yukarısında kanal geçiyor. Kanalın karşı yakasında bozkırlı Mustafa Amcaların evi ve bahçesi bulunuyor. Mustafa Amca ve eşi Fatma Teyze rahmetli oldular. Çok iyi bir komşulukları vardı. Kızlarında Fatma ve Ümmühanı okumadı, onlar evlendiler. Arife İlahiyat okudu. Oğullarından Celaleddin Selçuk Jeoloji Mühendisliğini okudu. Epey bir zaman işsiz kaldı ve mesleğine uygun bir iş bulamadı. Seydişehir Alüminyum tesislerinde çalıştığını duymuştum, Şimdi ne durumda olduğunu bilmiyorum. Ortaca oğulları Ali mühendislik okudu ama branşını bilmiyorum. Ali Erol amcanın küçük kızı Fatma ile evlendi. Hüseyin ne işle meşgul bilmiyorum. Evin en küçük oğlu akademisyen. Necmeddin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliğinde Halk edebiyatı Profesörü Osman Uyanık. Çok yardım sever bir insan. Dergi için yazı istedik, ikiletmedi, hemen gönderdi. Kendisine buradan teşekkür ediyorum. Yolun sol tarafında yine Göktepelili Ali Erol amcanın evi var. Ali Amca ve eşi Meryem Teyze halen hayattalar. Yolun solunda tahliye kanalının dibinde Yağıbasan Camii ve kanaldan 50 m.

sonra da bizim ev. Tek katlı, asmalı ve dut ağacıyla gösterişli bir evdi. Şimdi eskidi. Bizim evin 50 m ilerisinde yolun sağında Amcan Hasan Altaş'ın evi vardı. Amcam vefat edince mirası pay edildi. Aynı bahçenin içinde iki oğlunun evi bulunuyor. Amcamın evi Döndü ablama kaldı. Yolun solunda sırasıyla lakabı jet olan birisinin evi ve ahır vardı, onun yanında Çukurçimenli Abdullah Amcalar ve onların evlerinin yanında da Tekkeli Hamal Mehmet Amcanın evi vardı. Mehmet Amcanın hanımı Fadime Teyze de çok iyi bir insandı. Üvey oğlu ve kızına çok iyi muamele eder, kendi çocuklarından ayırmazdı. Onların Evinden sonra Yitik İbrahim'i deriz İbrahim Akın Amcanın evi vardı. Hanımı Emine teyzenin lakabı Perişan'dı. Ne için bu lakabı takmışlar bilmiyorum; ama her ikisi de çok çalışkan insanlardı. Keza oğlu Hüsameddin Abi de öyle. O da çok ok çalışkan biri. Beli iki kat olmasına rağmen hiçbir pazardan geri kalmazdı. Kızları Anış Saraçoğlu'na yerleşmiş Sefer adında Ermenekli bir çocukla evlendi. İkinci kızı Gülümser, annemin dayısının oğlu Kamil'le evlendi. Hüsameddin Abinin evinin sağ tarafında Ömer amca ve Sütçünün evi, Solunda da Süslü lakaplı Mustafa Semizin evi. Ömer Amca ve hanımı vefat etmiş. Ruhları şad olsun. Ben çocukken Ömer amcanın annesi Gülsüm nine hayattaydı. Çok tatlı bir nine idi. Ağzından duası hiç eksik olmazdı. Bayramda seyranda evlerine uğrar, elini öperdik. Hepsinin mekânları cennet olsun. Oğulları ve kızları hayattalar. Mustafa Amcanın eşi Zeynep Teyze vefat etti, kendisi birkaç seneden beri evinde yalnız yaşıyor. Bize uzaktan akraba olurlar. Konya'ya taşındığımızda 3-4 ay onların evinde kaldık. Bizlere kol kanat gerdiler. Allah onlardan razı olsun. Mustafa Amca da epey yaşlandı. İki değnekle camiye gidip geliyordu. Kızı Meryem abladan olan bir kız torunu, Hafize yemek ekmek işini üstlenmiş. Mustafa Amcanın evinin karşısında Eşşe Aba derdik, Ayşe

Toprak'ın evi bulunuyordu. Kocasını Almanya'da vefat ettiği için emekli maaşı alıyordu. Çocuklarını yokluk içinde büyüktü. Maaşı sonradan bağlandı. Oğulları devlet memuriyetinden emekli oldu. Kızları da yurt yuva sahibi, torun torba sahibi oldu. Sadece ortanca kızı babası vefat ettiği zaman Almanya'da bulunuyordu. O sırada psikolojisi biraz bozulmuş. Onu da apar topar biriyle evlendirdiler. Muhacir pazarı civarında Ayşe teyzenin bir evi vardı. Uzun süre o evde oturdular. İstanbul'dan Konya'ya taşındığımda tesadüfen yolda görmüş, biraz konuşmuşuk. Kocasını vefat etmiş, anasının evi satılmış, kirada oturuyormuş. Şimdi nerede, ne yapıyor bilmiyorum. Ayşe teyzelerin evlerinin biraz ilerisinde Könter Osman'ının oğulları Zeki ve Ali Gümüş oturuyor. Bunlar da bize hem hısımlar hem de akraba oluyorlar. Ali Amca'nın eşi Raziye Teyze, annemin amcasının kızı oluyor. Anneleri babaları vefat etti. Her birisinin çocukları evlendi, torun sahibi oldular. Onların evinin karşısında, yolun sağ tarafında Düzenlilerin evi bulunuyor. Mehmet Düzenli. Meryem ablanın kanserden ölümüyle evlat acısını tattı. Hanımı uzun yıllar önce vefat etti. Birkaç sene evvel oğlu Sait'ten torunu Üsteğmen Mehmet Düzenli'nin şehadet haberiyle aile bir kez daha yıkıldı. Şimdi kendisi de hastaymış, Allah şifa versin. Rahmetli babamın hastalığından bizi en çok ziyaret edenlerden birisi de oydu. Bize de hısımlar derlerdi. Annemin dayısına onlar da dayı derlerdi. Düzenlilerin bahçesiyle sınırlı Havuz Hüseyin'i lakaplı Hüseyin Yüksel oturuyordu. Hürriyet ve Güllü (?) adında iki kızı bir de oğlu vardı. Çocukları büyüdü, ben de Saraçoğlu'ndan çıktığım için bundan sonraki hallerinden haberdar değilim. Çarşıda da evleri olduğu için bahçenin içinde iki katlı iki odalı küçük bir ev yaptırmıştı. Tarlada işi olduğunda, ya da yaz boyunca burada kalırlardı. Hanımı Saadet Teyze güçlü kuvvetli bir kadındı. Bir taksi almış-

lardı, şoför mahallinde Saadet Teyze otururdu. Bizim sokakta hanımlarda ilk önce o araba kullandı. Saadet teyze hakkında hatırladığım bir anıyı anlatacağım. Senesini hatırlamıyorum, ama bizim sokaktaki kanala su salınmıştı. Kanal patlamak üzereydi. Biz de mahalleli olarak gece gündüz sırtımızda toprak taşıyarak kanalın zayıf bölgelerini destekliyorduk. Kanalın karşı yakasından bizim tarafa suyu taşımak isteyenler oldu. Saadet teyze bunlarla kavga ederek adamı suya attı. Kanal da karşı taraftan patlak verince Höyük ile Saraçoğlu caddesinin yolun aşağı kısımlarında küçük bir göl oluştu. Kanaldaki sular köprü'nün yan tarafından da yola doğru küçük bir yol bulup akmıştı. Yol yüksek olduğu için az bir kısmı su altında kalmıştı. Biz çocuklar her şeyin eğlencesindeydik. Çoraplarımızı çıkarıp suyun içinden geçmek, çıktuktan sonra tekrar giyinip okula gitmek bizim için bir oyun olmuştu. Okul olarak hangisine gittiğimi pek hatırlamıyorum. Belki de ortaokula gidiyordum.

Havuz (Hafız) Hüseyinlerin evinden sonra yolun solunda Sağır dediğimiz Çumralı bir adamın evi vardı. Lakabı Sağırdı, ama ben gerçek adını bilemediğim için buraya yazamıyorum. Karı koca çok çalışkan insanlardı. Çocukları da çok çalışkandı. Oğulları Seyit Ali önce bir traktör takımı aldı, kendi işlerini yaptığı gibi konu komşunun da işlerini yapmaya başladı. Kardeşleriyle birlik olup çok çalıştılar ve iktisadi yönden kalkındılar. Kendilerine yeni evler yaptılar ve fazlaca toprak alarak çeşitli zirai ürünler yetiştirdiler. Oturdıkları bu evi kiraya verdiler. Başdereli Ali dediğimiz Sigorta Hastanesinde çalışan biri oturdu, daha sonra evi ve bahçeyi satın aldı. Bizler bu bölgeye de Saraçoğlu diyorduk. Halbuki köy daha ilerdeydi.

Şimdi bizim sokak da büyüdü. Bir ara otobüs seferleri konuldu. Yol dar olduğu için tek yönlü konuldu. Rahmetli amcamla babam belediye mürä-

caat ederek yol yapılmasını istedi. Herkesten 1,5 m. yol için arazisinden fedakârlık istendi. Sokak sakinleri kazma ile kürekle Greyderin önüne geçtiler. Yol açtırmadılar. Karşımızdan Greyderin düzleştirdiği yerleri toprak sahipleri traktörle tekrar ektiler. Fedakârlık yapanların sayesinde yol tamamlandı fakat çok güdük kaldı. Sokağımızın ismi de Yağlıbasan Mezarlığından itibaren İsmail Hakkı Konyalı Sokak oldu.

Saraçoğlu 1980'lere kadar küçücük bir köydü. Mezarlıktan ilerisinde üç beş ev vardı. Onlar da Göktepe'de eskiden belediye başkanlığı yapmış İbrahim Özdemir, ilerisinde annemin dayısı Mehmet Acar, yanında birkaç tane Yeniköylü ev, mezarlığın yukarısında Daran'dan, Mençek'ten bir iki aile, Göktepe'den Köroğlu Ahmet'in ve Süleyman'ın evleri vardı. Ben Bir tek Mençekli Zeki Amca'yı ve Süleyman amca'yı tanıdım. Amcamlara çok sık gidip gelirlerdi. Çocuklarını okuttular ve meslek sahibi yaptılar. Otobüs ve minibüs Mengene Son-

durak'ta nihayet bulurdu. 1982'de Saraçoğlu Mezarlığına kadar otobüs ve minibüs konuldu. Bu tarihe kadar işi olan insanlar ve mektepliler Mengene Sondurak'a kadar yürürlerdi. En az yarım saat karda tipide yol teperlerdi. 1990'dan itibaren Mengene-İstiklal, Mengene-Saraçoğlu, Mengene-Saraçoğlu-Erler adında büyük mahallelere ayrıldı ve çok sayıda göç aldı. Eskiden herkes birbirini tanıırken şimdi kimse birbirini tanımaz oldu.

Saraçoğlu şimdi koca bir mahalle oldu. Mengene-Saraçoğlu, Mengene-İstiklal I-II, 86, Mengene-Saraçoğlu Altınoluk- Kanal ve Mengene Saraçoğlu Ereler adında semtler oluştu ve buralara 20 dk. ara ile belediye otobüsleri ve minibüsler hizmet vermektedir.

Benim hatırladıklarım bu kadar. İsmi unuttuğularım varsa beni mazur görsünler. 21 yıl Konya dışında yaşadım. Yeni nesli tanıma imkânım olmadı.

Mutlu kalın, sağlıklı kalın.

MESNEVÎ'NİN GÖLGESİNDE

AHMET SEVGİ

نيكوان رفتند و سنتها بماند وز لئيمان ظلم ولعنتها بماند

*İyiler gittiler, güzel usûl ve âdetleri kaldı;
kötü adamlardan da zulüm ve lânetler...*

(Hz. Mevlânâ)

HAYIR DUÂ VE LÂNET

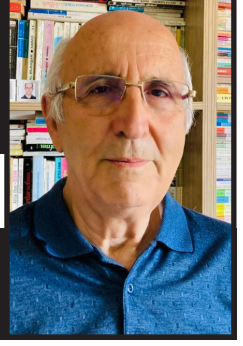
*İyiler de kötüler de gittiler, bakın geride ne kaldı?
İyiler hayır duâ ile, kötüler de lânetle anıldı.*

2 Şubat 2024

(Ahmet Sevgi)

1935-1950 Yılları Arasında: KONYA MERKEZ OKULLARINDAKİ ÖĞRENCİLERE YAPILAN YARDIMLAR

**MUSTAFA
ÖZCAN**

GİRİŞ

O kul bir eğitim yuvasıdır. Çocuklarımızın eğitim ve öğretim gördüğü bu mekânlar, en güvenli yerlerdir. Onların yetiştirilmesi, eğitilmesi, okuryazar haline getirilmeleri, devletin başta gelen görevlerindedir. Çünkü çocuklarımız geleceğimizdir. Bu yüzden özgüvenleri yüksek, kişilikli, bilgili ve daha küçük yaştan itibaren çalışkan, vatansever, yardımsever, paylaşmayı, dayanışmayı bilen birer birey olmaları için ne kadar uğraşsak azdır! Toplum hayatında gelir dağılımındaki dengesizlik bilinen bir gerçektir. Herkes aynı maddi güçte değildir. Kimi aileler var ki yardıma muhtaçtır. Bu ailelerin çocukları da bazı imkânlardan yararlanmalıdır. Dolayısıyla yoksul, yetim, öksüz çocukları da eğitim ve öğretim sıralarında göz ardı etmemek gerekir. Okulların karmaşık sorunları arasında insanı, bireyi ön planda tutmak yerinde olacaktır.

Okullarda eskiden Himaye Heyetleri denilen şimdi ise Koruma Kurulu yahut Okul-Aile Birliği dediğimiz kurullara da bu alanda iş düşmektedir. Konya'da konuya bu yönden bakılıncaya aşağıda örneklerini gördüğümüz uygulamalarla karşılaşyoruz. 1935-1950 yılları arasında Konya okullarında yardım konusunu birkaç başlık altında incelemek mümkündür. Bu yardımların başında yoksul öğrencilere yemek yedirmek, giysi yardımında bulunmak yahut okulun bir başka ihtiyacını karşılamak gelmektedir. Biz bu konuyu Konya basınındaki verilerden yola çıkarak değerlendirmek istedik. Önce; merkezdeki ilkokul-

larda, daha sonra ortaöğretimde yemek yardımlarını, devamında da diğer yardımları ele alarak anlattık. İlçelerde bu yöndeki uygulamaları ise bir başka makaleye bıraktık.

1-İlkokullardaki Yemek Yardımı

Buna göre 1935 yılında İsmet Paşa İlkokulu yapısı itibariye Konya'nın en iyi okullardan birisidir. Okulun herkes tarafından sevilen Başöğretmeni Yümnü Tümer, arkadaşlarıyla birlikte okulunu daha üst bir düzeye çıkarmak için uğraşmaktadır. İşte bu İsmet Paşa İlkokulu'nun 1935 öğretim yılında 430 öğrencisi bulunmaktadır. Okulun velilerle kurduğu olumlu iletişim sonucunda taahhüt edilen aylık aidatla muhtaç 46 çocuğa her gün öğle vakti sıcak yemek verilebilmiştir.¹ İsmet Paşa İlkokulu'nda daha sonraki yıllarda da bu uygulamanın sürdüğünü görüyoruz. Söz gelişi 1950 yılında 50 yoksul öğrencinin sıcak öğle yemeği yediği bilinmektedir.²

"Mektep Himaye Heyetlerindeki Faaliyet" başlıklı yazıda, şehirdeki ilk mekteplerin himâye heyetlerinin teşekkül etmiş olduğu ve faaliyetlere başladığı haber verilmektedir. Heyetlerin hedefi, ilk mekteplerde fakir çocukların yiyecek, içecek gibi ihtiyaçlarını karşılamak olduğu bildirilmiştir. Bu yıl (1937) yeniden teşekkül ettiği, gayeleri üzerinde programlar hazırlandığı ve derhal tatbiklerine geçildiği ifade edilmiştir. İlk hamlede yoksul çocukların kitapları temin edilmiştir. Birçok tanınmış tüccar-

1-"İsmet Paşa'da Kırk Altı Yoksul Sıcak Yemek Yiyor", Ekekon, Sayı: 61, 11 Şubat 1935, s.1

2-Ekekon, Sayı: 2623, 7 Şubat 1947, s.2

larımız da himaye heyetlerine para, yiyecek ve giyecek teberra etmek suretiyle fakir çocuklara yardımda bulunmuşlardır. Himaye heyetleri halen yoksul çocuklara sıcak yemek ve giyecek temin etmek işiyle meşgul olmaktadır.³

“Köprübaşı” başlıklı yazıdan anlaşıldığı üzere şehrimizdeki ilkokulların himaye heyetleri verimli bir mesai programını uygulamaya koymuşlar ve bunda da cidden başarılı olmuşlardır. Bu cümleden olarak Köprübaşı İlkokulunda Kültür Baş Sekreteri Atıf Korucuoğlu’nun başkanlığında tüccarlardan Kadir, Rıza, Ali ve Belediye işyaru Mustafa ile öğretmen Samiye, Okul Başöğretmeni Ahmet’ten müteşekkil himaye heyeti okulda mevcut yoksul, kimsesiz çocukları korumak amacıyla çalışmalarını bir programa bağlayarak verimli işler yapmışlardır. Himaye heyeti, her gün elli yoksul talebeye sıcak bir öğle yemeği temin ettiği gibi haftada iki gün de tatlı vermiştir.⁴

Yemek projesi öteki ilkokulların da ilgisini çekmiş olmalı ki, merkezde buna benzer uygulamalar yaygınlaşmıştır. Ulurmak İlkokulu, öğrencilere yemek vermek konusunda önde gelen eğitim kurumlarından biridir. Merkez Ulurmak Okulunda mahalleli, on beş yoksul öğrenciye, her gün yemek yedirmiştir. 1942 yılında olduğu gibi her öğle vakti okulun yemekhanesinde sıcak yemek verilmiş, bu hayırlı işte yardımını esirgemeyen Ulurmaklılara okul idaresi tarafından teşekkür edilmiştir.⁵ Aynı okul, 1 Şubat 1944 tarihinden itibaren her gün 25 yoksul

öğrencisine sıcak yemek vermeye başlamıştır.⁶ 1945 öğretim yılında bu sayı 32’ye çıkmıştır.⁷ Bir başka haber yazısında ise bu sayının 40’a yakın olduğu bildirilmiştir.⁸ Aslında Ulurmaklılar bu uygulamayı gelecek yıllarda da sürdürecektir. Ulurmak Mahallesinin hali vakti yerinde olan insanların okuldaki 30 yoksul öğrenciye her gün sıcak yemek gönderdikleri ve ekmekle birlikte her yıl olduğu gibi 1947 yılında aralık ayının başından itibaren yemek yardımında buldukları görülmüştür. Fedakâr Ulurmaklıların beş yıldan beri okula toplam 18750 kap yemek gönderdikleri öğrenilmiştir.⁹

Öte yandan Kız Öğretmen Okulu’na bağlı Tatbikat Okulu’nda da yoksul öğrencilere ders dönemi sonuna kadar her gün muntazaman yemek verileceği bildirilmiştir.¹⁰ Aynı eğitim ve öğretim yılında (1947), Konya merkez ilkokullarından Necati Bey de 1 Ocak 1947 tarihinden itibaren her gün 60 fakir öğrenciye sıcak öğle yemeği vermiş ve bu uygulamayı yılsonuna kadar devam ettirmiştir.¹¹ 60 fakir çocuğu her gün doyuran hayırsever yurttaşlar tebrik edilmişlerdir. Yine Konya’nın merkezindeki Cumhuriyet İlkokulu’nda 12 Şubat 1947 yılında yapılan Okul-Aile Birliği toplantısında 45 çocuğun iaşelerinin sağlanması yönünde karar alınmıştır.¹² Birkaç gün sonra basında okulun her gün 40 çocuğa sıcak yemek vereceği haberi yer almıştır.¹³

Sadırlar İlkokulu’na gelince: Bu okulun da bu tür faaliyetlerde geri kalmadığı görülmektedir. Bunların ilki, eğitim ve öğretimin sürdüğü gün-

3-“Mektep Himaye Heyetlerindeki Faaliyet”, Ekekon, Sayı: 821, 3 İkinci teşrin 1937, s.2

4- “Köprübaşı”, Ekekon, Sayı:534-283, 7 Nisan 1938, s.2

5-“Ulurmak Okulunda Talebeye Yemek”, Ekekon, Sayı: 2009, 2 Şubat 1943, s.2

6-“Kız Tatbikat Okulu’nda”, Ekekon, Sayı: 2194, 11 Birincikanun 1944, s.2

7-“Ulurmak Himaye Heyeti Nasıl Çalıştı?”, Ekekon, Sayı: 2306, 16 Ocak 1945, s.1/4

8-“Ulurmak Okulu Himaye Heyetinden”, Ekekon, Sayı: 315, 6 Şubat 1945, s.2

9- “Bir Okula Kumaş Teberra” Ekekon, Sayı: 2632, 28 Şubat 1947, s.2

10- A.geçen yazı, s.2

11- “Fakir Öğrencilere Öğle Yemeği”, Selçuk, Sayı. 122, 22 Ocak 1948, s.2

12-“Cumhuriyet Okulu’nda”,Selçuk, Sayı:130, 18 Şubat 1947, s.2

13-“Cumhuriyet Okulu’nda Faydalı Kararlar”, Ekekon, Sayı: 2628, 19 Şubat 1947, s.2

lerde, 60 yoksul çocuğun öğle öğününde sıcak yemek yemesidir. Okulla çevrenin uyumu bu faaliyetin hızla gerçekleştirilmesini sağlamış ve halk tarafından takdirle karşılanmıştır.¹⁴ Yine 1947’de aralık ayına doğru her gün 22 yoksul öğrenciye sıcak yemek sağlandığı ifade edilmiştir.¹⁵

Kurtuluş Okulu yetkilileri; basına, okulun yoksul öğrencilerine sıcak yemek verdiklerini açıklamış ve katkıda bulunan hayırsever ailelere sonsuz teşekkürlerini iletmışlerdir.¹⁶ Aynı okul, bir yıl sonraki eğitim ve öğretim döneminde de bu uygulamasını sürdürerek 30 yoksul öğrencinin karını doyurmuştur.¹⁷

Şehrin merkez okullarından Necati Bey İlkokulu, koruma kurulu üyeleri desteğiyle, 1946 yılında olduğu gibi 1947 yılında yoksul öğrencilerine öğle yemeği vermiştir. 1 Ocak 1947 tarihinden itibaren her gün 60 fakir öğrenci bu yemekten yararlanmışır.¹⁸

2-Ortaöğretimde Yemek

1938 yılında o tarihe kadar fakir çocuklara yardım, sadece ilkokullarda yapıyordu. Fakat yoksul çocukların sadece ilkokullarda değil, ortaokullarda da bulunduğu göz önünde alınarak, 1939 yılından itibaren yardım teşkilâtının yaygınlaştırılması ilke olarak kabul edilmiştir. Bu kararın ardından orta mektep idareleri harekete geçmiş ve himaye heyetlerinin kurulması için hazırlıklara başlanılmıştır.¹⁹

Konya merkezindeki sivil ortaokulda bulunan 35 yoksul öğrencinin öğle yemeği okul –aile birliği tarafından karşılanmıştır. Bu iş için hayırsever vatandaşlar, okul kooperatifine fahri üye olmuşlar, daha sonra da para

yardımında bulunmuşlardır. Kooperatife 135 fahri üyenin kaydolduğu görülmüştür. Kooperatife parasal katkıda bulunan üyelerin adları, en çok verenden az verene doğru sıralanmış ve basında yer almıştır.²⁰

Erkek Sanat Enstitüsü, son yıllarda çevre için çok yararlı işler yapmış, büyük gelişmeler kaydetmiştir. İşte bu okulun öğrencileri de yemek yardımından yararlanmışlardır. Başka yardımların yanında 250 kişiye sıcak yemek verildiği bildirilmiştir.²¹ Yine aynı yazıdan kendilerine; iskarpin, elbise, palto, tulum, ders araç ve gereci verilen yoksul öğrenci sayısının 118 olduğunu öğreniyoruz.

3- Giyim Kuşam Yardımı

İlkokullarda yoksul öğrencilerin sadece yeme içme sorunu değil, başka sorunları da vardır. Bunlardan birisi de giyim kuşam sorunudur. Bazı ilkokul ve ortaöğretim kurumlarında bunların temini yönünde önemli adımlar atılmıştır.

İsmet Paşa İlkokulu’nda çeşitli yardımların yanında 55 öğrencinin giydirilmesine katkıda bulunmuş, bu çocukların diğer varlıklı aile çocukları gibi giyinmeleri için giysi temin edilmiştir.²²

İsmet Paşa İlkokulu, kimsesiz ve yoksul çocukları olabildiğince korumuştur. Bu maksatla, on çocuğa çamaşırılık kaput bezi verilmiştir. Ayrıca okulun himaye heyeti, 25 çocuğa daha okul elbisesi yaptırmayı kararlaştırmıştır.²³

Bu arada Köprübaşı İlkokulu Himaye Heyeti, yoksul öğrencilere giyim kuşam yardımı konusunda duyarlı davranmış, 1938 yılı 23 Nisan’ında 26 çocuğa ayakkabı almış, 38 çocu-

14-“Hâkimiyeti Milliye Okul- Aile Birliği”, Selçuk, Sayı: 132, 25 Şubat 1947, s.2.

15-“ Aile Birliklerinde”, Ekekon, Sayı: 760, 31 Aralık 1947, s.2

16-“Teşekkür”, Ekekon, Sayı: 2470, 8 Şubat 1946, s.2

17-“Kurtuluş Okulunun Aile Toplantısı”, Selçuk, Sayı: 158, 27 Mayıs 1947, s.2

18-“ Fakir Öğrencilere Öğle Yemeği”, Selçuk, Sayı: 122, 22 Ocak 1947, s.2

19-“Fakir Çocuklara Orta Mekteplerde de Yardım Edilecek”, Ekekon, Sayı: 534-140, 16 Şubat 1938, s. 2

20-“Orta Okulda”, Selçuk, Sayı: 140, 25 Mart 1947, s.2

21-“Erkek Sanat Enstitüsü Akşam Kurslarından Beklenen Sonucu Alamıyor”, Ekekon, Sayı: 2789, 8 Mart 1948, s.2

22-“İsmet Paşa’da Kırk Altı Yoksul Sıcak Yemek Yiyor”, Ekekon, Sayı: 61, 11 Şubat 1935, s.1

23-“İsmet Paşa Okulu Talebelerine Yardım”, Ekekon, Sayı: 1857, 5 Şubat 1942, s.2

ğün da pantolon ve ceketlerini temin etmiştir. Heyet bununla da kalmamış, yemek yedirdiği elli çocuğa özel bir şölen vererek, bunlara yardım eden velilerle öğrencileri buluşturmuştur.²⁴

Giyim kuşam yardımında 19 Mayıs Okulu'nu da göz ardı etmemek gerekmektedir. Zira bu okul, yoksul öğrencilerinden 17'si erkek, 6'sı kız olmak üzere toplam, 26 öğrencisine çeşitli yardımın yanında bir de giyim kuşam yardımında bulunmuş ve bunları terziye diktirmek suretiyle öğrencileri sevindirmiştir.²⁵ Aynı okul yani 19 Mayıs Okulu, bu defa Cumhuriyet Bayramı öncesinde, 32 öğrencinin iç çamaşırları ile birlikte giyimlerini temin etmiştir.²⁶ 19 Mayıs Okulu aynı eylemi 1945 yılı ilk döneminde tekrarlayacak, Cumhuriyet Bayramı dolayısıyla giydirmiş olduğu on beş çocuktan başka bu defa on yoksul öğrenciyi daha giydirecektir.²⁷

Yine Cumhuriyet Bayramı münasebetiyle Cumhuriyet Okulu Himaye Heyeti, 10 fakir çocuğun giydirilmesi için bütün hazırlıklarını tamamlamıştır.²⁸ Buraya Gazi Paşa İlkokulu'ndaki 25 öğrencinin giydirilmesini de ekleyebiliriz. Tam da 23 Nisan 1943 Çocuk Bayramı'nda öğrencilerin bu eksikliğinin giderilmiş olması, okul çevrelerinde memnuniyet yaratmıştır.²⁹ Cumhuriyet Bayramı'nın yaklaştığı bir sırada Kurtuluş İlkokulu Himaye Heyeti de harekete geçerek 27 yoksul öğrenciye birer çift ayakkabı, birer kat çamaşır ile birer takım elbise temin etmiştir.³⁰ Kurtuluş İlkokulu, öğrencilerine giyim yardımını 1947 yılında da tekrarlamıştır.³¹ Akif Paşa İlkokulu'nda Okul Aile Bir-

liği toplantısında okunan rapordan öğrenildiğine göre, ihtiyacı olan öğrencilere 20 adet kep, 6 takım elbise, iki palto temin edilmiştir.³² Merkez Uluırmak İlkokulu okul-aile birliği üyelerinden H. Emin Öğüt, okuldaki yirmi yoksul çocuğa elbise yapılıns diye bir top kumaş bağışlamıştır.³³

4-Öğrencilerin Sağlığı İle İlgili Çalışmalar

Okullarda bu konuda da çalışmalar yapıldığını görüyoruz. Dolayısıyla salt yemek ve giyim ile ilgilenilmemiş başka yardımlar da gerçekleştirilmiştir. Bunların başında öğrencilerin sağlığı ile ilgili çalışmalar gelmektedir. Gıda yardımı doğrudan doğruya öğrencilerin sağlığına yöneliktir. Giyim kuşam yardımı da bu çerçevede düşünülebilir. Bundan başka doktor, ilaç ve diş sağlığı ile ilgili adımlar atılmıştır.

Konya ili İlkokullar Sağlık Müfettişi vardır. Böcüoğlu'na göre bu doktor merkezle birlikte on dört ilçedeki ilkokul öğrencilerinin sağlık muayenelerini yapmak zorundadır. Bu ağır işin bir doktor tarafından başarılması kolay değildir. Okullar bugüne kadar hiç sağlık teftişi görmemişlerdir. Okullarda Okul- Aile Birlikleri kurulunca bu ihtiyaç daha ziyade hissedilmiş ve diğer çocukların muayeneleri için diğer doktorların hamiyetine sığınılmıştır. Sözgelisi Gazi Okulu öğrencilerini Dr. Tahir Aslan; Altın çeşme, Dr. Hayati Tülay; Mahmut Şevket Paşa, Dr. Burhan Gök-su; Kurtuluş Okulu öğrencilerini de Dr. İsmail Hakkı Kutkam muayene etmiştir. Konya'da 18 ilkokul ve oldukça çok doktor vardır. Acaba her bir okulun muayenesini üstlenecek

24-"Köprübaşı", Ekekon, Sayı: 534- 283, 7 Nisan 1938, s.2

25-"Giydirilen Öğrenciler", Ekekon, Sayı: 2020, 27 Şubat 1943, s.2

26-" 19 Mayıs Okulu 32 Çocuk Giydiliyor", Ekekon, Sayı: 2124, 29 Birinci teşrin 1943, s.2

27-"19 Mayıs Okulu Yeniden Çocuk Giydiliyor" Ekekon, Sayı: 2308, 20 Ocak 1945, s.2

28-"Fakir Çocuklara Elbise", Ekekon, Sayı: 2119, 16 Birinci teşrin 1943, s.2

29-"Gazi Okulu Yirmi Beş Çocuk Giydirdi", Ekekon, Sayı: 2043, 22 Mayıs 1943, s.2

30- " Ekekon, Sayı: 2286, 25 İkinci teşrin 1944, s.2

31- "Kurtuluş İlkokulu Okul-Aile Birliği", Selçuk, Sayı: 158, 27 Mayıs 1947, s.2

32- "Akif Paşa'ad Okul- Aile Birliği", Ekekon, Sayı. 3057, 16 Aralık 1949, s.3

33- " Bir Bağış", Babalık, Sayı: 6778, 1 Mart 1947, s.3

ve ayda bir muayene yaparak bu boşluğu dolduracak doktorlar çıkmaz mı denilerek bir hatırlatmada bulunulmuştur.³⁴

İsmet Paşa İlkokulu'nda bütün öğrencileri muayene edip yoksul öğrencilerin dişini parasız tedavi eden Dişçi Gober'e, Genel Kurulca teşekkür edilmesi kararlaştırılmıştır.³⁵ Benzer bir uygulamayı da Hâkimiyeti Milliye Okul –Aile Birliği de düşünmüş; bütün okul öğrencilerinin diş ve vücut sağlığı muayenelerinin yaptırılmasına karar vermiştir.³⁶

Merkez Cumhuriyet İlkokulu Okul – Aile Birliği Başkanı Mehmet Emin Bolay idaresinde toplanmış ve önemli kararlar alınmıştır. Bu kararlardan birisi, mahallenin yoksul halkına resmi sağlık yurtlarının tanıtılmasıdır. En önemlisi de yoksul çocuklara doktor, ilaç, dişçi temin edilmek üzere Çocuk Esirgeme Kurumu'yla iş birliği yapmaktır.³⁷

Yine Okul- Aile Birliği adına Gazi Okulu öğrencilerinin sağlık muayenelerini Doktor Tahir Arslan, dişlerini Diş Doktoru Gober Jamkoç Özaltan, Hâkimiyet-i Milliye okulu öğrencilerinin sağlık muayenelerini Konya'ya izinli olarak gelen Doktor İsmail Işık, Mahmut Şevket Paşa okulu öğrencilerinin sağlık muayenelerini Dr. Burhan Göksu ve diş muayenelerini de Mustafa Özaltan parasız yapmışlardır. Okullar teşekkürlerini basın yoluyla kamuoyuna duyurmuştur.³⁸

Merkezdeki ilkokullardan İnönü Okulunda 300 öğrencinin dişlerini muayene ederek çekilmesi icap edenleri çeken ve bir kısmını tedavi altına alan hamiyetli diş doktorlarından Ulurmaklıl Hacı Mehmet Söken'e,

okulun aile birliği başkanı Arif Erkan basın yoluyla teşekkür etmiştir.³⁹ Sadırlar İlkokulu'nda ise başka yardım hizmetlerin yanında 92 öğrencinin sağlık durumuyla ilgilenilmesi çevrede memnuniyet yaratmıştır.⁴⁰

5-Diğer Yardımlar

Bu gruba giren yardımlar çeşitlidir. Bunlardan birisi okul bahçesinin ağaçlandırılmasıdır. Ulurmak Okulu Başöğretmenliği, basına yaptığı açıklamada, mahallenin hamiyetli vatandaşlarından Emin Kancı'nın 60 adet yetişmiş meyve fidana bağışladığını duyurmuştur. Ahmet Özdemir'in de okulun su borularını ve musluklarını parasız tamir ve ıslah ettiğini bildirmiştir.⁴¹

1942 yılında, İhsaniye İlkokulu Himaye Heyeti'nin takdirdâr davranışlarıyla karşılaşmıştır. Çünkü okuldaki yer darlığını bilen heyet, okula yeni bir bina eklemek üzere uğraşmış, Başöğretmen Sezai Menderes'in katkıları ve yoğun çabalarıyla başarıya ulaşılmıştır.⁴²

Aynı yıl yani 1942 eğitim ve öğretim yılında İsmet Paşa İlkokulu'nda yirmi beş yoksul çocuğun kitap ve kırtasiye ihtiyaçları karşılanmıştır. Yine aynı okuldaki on beş yoksul çocuğun velileri okula davet edilmiş, bunlara gıda maddelerinden; bulgur, nohut, mercimek, kavurma tevzi edilmiş ayrıca birer lira da para yardımı yapılmıştır.⁴³

Öte yandan İsmet Paşa İlkokulu'nda bazı veliler şahsi yardımlarda bulunmuşlardır. 1945 yılında 20 takım elbise veren Işık Ticarethanesi sahibi Mehmet Tuncar, 1946 yılında bu defa 50 liralık giyim bağışı yapmıştır. Hâkimiyet-i Milliye Okulu, öğrencilerin

34- "Böcüoğlu; Selçuk, Sayı: 140, 25 Mart 1947, s.1

35- Okul –Aile Birlikleri: İsmetpaşa'da", Ekekon, Sayı: 2739, 12 Kasım 1947, s.2

36- "Okul- Aile Birlikleri: Hâkimiyet'te", Ekekon, Sayı: 2739, 12 Kasım 1947, s.2

37- "Cumhuriyet Okulu'nda Faydalı Kararlar; Ekekon, Sayı.2628, 19 Şubat 1947, s.2

38- "Okullar Doktorlara Teşekkür Ediyorlar", Selçuk, Sayı: 134, 4 Mart 1947, s.2

39- "Açık Teşekkür ", Selçuk, Sayı: 230, 17 Şubat 1948, s.2

40- " Sadırlar Okul-Aile Birliği Toplantısı", Ekekon, Sayı: 2675, 9 Haziran 1947, s.2

41- "Ulurmak Okuluna Yardım", Ekekon, Sayı: 1339, 18 Birinci kânun 1941, s.2

42- "İhsaniye Okulu", Ekekon, Sayı: 1992, 17 Birinci kânun 1942, s.2

43- " İsmet Paşa Okulu Talebelerine Yardım", Ekekon, Sayı: 1857, 5 Şubat 1942, s.2

sağlık durumunun dışında, okulun bahçesi, muhtaç çocuklara sabun dağıtılması, ders malzemelerinin sağlanması hususunda çalışmalar yapmıştır.⁴⁴

SONUÇ

Bu örneklerden anlaşıldığı üzere 1935 yılından itibaren bu konuda yapılan yardımların birkaç çeşit olduğu belli olmaktadır. Daha eski yılların basın haberlerinde bu konulara pek rastlamıyoruz. 1950 tarihine doğru bu tür haberler çoğalmaktadır. Bunun birkaç nedeni vardır. İlki, II. Dünya Harbi'nin hüküm sürdüğü bu dönemde insanlar bundan olumsuz bir şekilde etkilenmişlerdir. Yine zaman zaman sert geçen kışlar, kıtlık yılları da velileri zor durumda bırakmıştır. Bir başka etken de 1932 -1951 arasında Konya Halkevi faaliyettedir. Konya Halkevinin de çeşitli komiteleri vardı ve bunlar içinde sosyal yardım komitesi bu tür yardımlar gerçekleştirirdi. Konya Halkevi okuma yazma kurslarının yanında öğrencilere yönelik müzikten, resimden, fotoğrafçılığa, yabancı dil derslerine

kadar ihtiyacı olanlara bedava kurslar verirdi.

Dahası başka komiteler de bu yardımlardan geri kalmazdı. Sabun, un dağıtımının yanında fakir öğrenciler giydirilir, okullarda dış muayeneleri yapılırdı. Hatta Konya Halkevi bu yardımları sadece öğrencilere değil, ihtiyacı olan herkese yapardı. Parasız sağlık muayeneleri bunun güzel bir örneğidir. Dolayısıyla çocuklarımızın, gençlerimizin ihtiyaçlarını görmek için Halkevinin bu tür faaliyetleriyle; toplumsal sorumluluğun büyük bir kısmını üstlenmesi himaye heyetlerinin işini kolaylaştırmıştır, denilebilir. Ayrıca Vilâyet de borçlu idi. Merkezde yapılan Memleket Hastanesi, İsmet Paşa, Gazi Paşa, Hâkimiyeti Milliye gibi gözde mekanların inşaatını gerçekleştiren Lenç Şirketi'yle olan ihtilaf, 1940 yılında Vali Nizamettin Ataker zamanında (30 Mayıs 1939-10 Ocak 1944) çözümlendiğini vurgulamak icap eder. 1928'de vilayetle Lenç şirketi arasında akdedilen mukavele mucibince yapılmış olan bu binalardan

44- "Kurtuluş Okulunun Aile Toplantısı, Selçuk ,Sayı: 158, 27 Mayıs 1947, s.2

geriye kalan 200 bin liralık borç, Vali Nizamettin Ataker'in barışçı yaklaşımı ve üstün gayretiyle şirketle anlaşma yapılmış ve bu borç 130 bin liraya indirilerek ödenmiştir. Uzun yıllardan beri süregelen bu burcun ödenmesi, Konya Valiliğini de rahatlatmıştır.⁴⁵

Öte yandan 1937 yılından itibaren Himaye Kurulları daha bir düzene girmiş, yönetmelik çerçevesinde iş görmeye başlamışlardır. Bu arada giderek okulların öğrenci ve öğretmen sayısı artmış, imkânlar genişledikçe yeni yeni okullar açılmıştır. Konya'da daha önce pek rastlanılmayan, bazı şahsiyetlerin okul yapımına destek oldukları görülmüştür. Konya'nın değerli tüccarlarından Şükrü Doruk bunun güzel bir örneğidir. Meram'da adını taşıyan okulun yapılış öyküsünü daha önce yazmış idik.

Dikkatimizi çeken bir husus da öğrencilere burs verme uygulamasının söz konusu olmamasıdır. Yoksul öğrencilere burs vermek suretiyle onların hayatlarını kolaylaştırmak düşüncesi henüz toplumda benimsenmiş bir tutum değildir. Biz sadece bu düşüncüyü Muhlis Koner'in bir yazısında savunduğunu tespit ettik. Fakat bu düşün-

cenin uygulamaya konulduğuna yönelik bir habere rastlamadık. Kişilerin değil de kurumların yahut devletin yurt dışına öğrenci yollayacağına ilişkin haberlerle karşılaştık. Sözcüleri 1934 yılında hükümet hesabına ecnebi memleketlere tahsile yollanacak gençler için açılmış yarışma imtihanlarında başarılı bulunan Konya Lisesi mezunlarından (Fehmi oğlu Mehmet Nail; Ağâh oğlu Osman, Ali Rıza oğlu Hasan Rıza) Riyaziye dalında üç kişinin Fransa'ya, Makine Mühendisliği alanında bir kişi (İsa oğlu Ali Rıza) Almanya'ya, Konya Sanat Mektebi mezunlarından (Abdullah oğlu Sami, Ramiz oğlu Cemal,) iki kişiyi Almanya'ya gönderileceği açıklanmıştır.⁴⁶ Kısaca okullardaki yoksul ve başarılı öğrencilere burs verme konusu o yıllarda kişileri pek ilgilendirmemiştir. Muhlis Koner de vasiyetlerden bahsettiği yazısında adam yetiştirmenin önemini belirtmiş, memlekete faydalı bir uzuv olabileceğine güvenilenlerin elinden tutmak gerektiğini hatırlatmış, orta ve yüksekokullarda bazen memleket ve milletimiz için büyük hizmetler vaat eden kabiliyetli, başarılı ama maddi bakımından yoksul öğrencilerin yardım edilmesini önermiştir.⁴⁷

45- "Lenç Şirketinin Borcu Tamamıyla Ödendi", Ekekon, Sayı: 1455, 4 Eylül 1940, s.2

46- "Maarif Vekâletinden", Hâkimiyeti Milliye gazetesi", Sayı:4783; 17 İkinci teşrin 1934, s.2

47- M. Muhlis Koner, "Vasiyetlerimiz Muasırlaşmalıdır", Ekekon, Sayı: 1922, 4 Temmuz 1942, s.1

ACZİMİN GİRYESİ

Ahmet
Sevgi

DÜŞÜNMEK VE BAĞIRMAK

Millet olarak biz yazarı değil, hatibi sever sayarız,

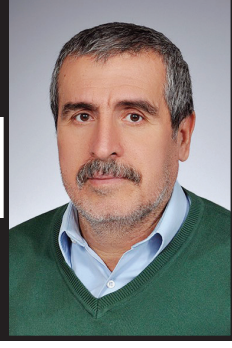
Bağırarı alkışlar, düşüneni deli yerine koyarız.

2 Şubat 2024

(Ahmet Sevgi)

TÜRKÇÜ ŞAIR MEHMET EMİN YURDAKUL

**SADIK
GÖKÇE**

sadikgokce@hotmail.com

Osmanlı güçlü iken herkes halinden memnundu. Ne zaman ki Osmanlı kan kaybetmeye başladı o zaman işler değişti. Öncelikle Müslüman olmayan milletler baş kaldırmaya başladılar. Arkasından diğer isyanlar geldi. 19. Yüzyılın ikinci yarısında Yeniçeri Ocağının kaldırılması ile devletin nerede ise askeri kalmadı. Bu döneme kadar paralı askerler olan Yeniçeriler ve Sipahilerden kurulu ordu ortadan kaldırılınca yeni bir ordu kurulması hasıl oldu.

Bu tarihten sonra halkı kura ile askere alma işleminde başladı. Müslim, Gayri Müslim herkes askerlik yapmakla yükümlü tutuldu. Ancak getirilen bedelli sistemi bunun bütün ülkeye yaygınlaşmasını geciktirdi. Parası olan bedel ödeyerek askere gitmedi. Parası olmayan ise askere alındı. Halkın askere alınması zamanla vatandaşın özellikle aydın kesimin toprağa bakış açısını değiştirdi. Daha önce Padişahın mülkü olarak görülen ülke sahiplenilmeye başlandı ve benimsendi. Hemen hemen her evden bir fert askerlik için evinden ayrılıyordu. Asker Ocağı tabiri yayılmaya başladı. . . Zamanla bu Peygamber Ocağı haline dönüşerek "Kutsal bir kimliğe" büründü. Asker tabirinin yerine de "Mehmetçik" ismi kullanılmaya başlandı.

Namık Kemal 1872-73 yıllarında "Vatan veya hut Silistre" tiyatrosunu yazarak ilk defa Padişahın mülkünün vatan olduğunu dillendirdi.

19. yüzyıl sonlarıyla 20. yüzyıl başlarında yetişen ve bütün Türklük için "Türk Aydınlanması" olarak adlandırabileceğimiz bir dönemi yaşatan aydınların bütün yokluklara, yoksulluk ve yoksunluklara karşın hayret verici bir mücadele verdiklerini ancak çağın mukteditlerine karşı verilen bu mücadelenin bedelini çok ağır ödediklerini söyleyebiliriz.

Bu aydınların her biri, çağın gerektirdiği bilgilerle donanmışlar, çok iyi yetişmişler, dünyada olup bitenleri anlayıp yorumlayabilecek bir birikime sahip olmuşlar, edindikleri bilgi ve becerileri kendi yurtlarında ya da başka bir Türk yurdunda Türklüğün hizmetine sunma derdine düşmüşlerdi. Bu hareketin başat oyuncusu İsmail Gaspiralı idi. Rus tahakkümü altındaki Kırım'da doğan Gaspiralı ilerleyen zamanlarda bütün Türk dünyasının esaret altına düşmekte olduğunu görmüş ve buna çare olacak fikirler üretme yoluna gitmiş-

tir. Dilde -İşte- Fikirde Birlik sloganı ile başlattığı bu mücadele Tercüman Gazetesi ve Cedid Mektepleri ile bütün Türk Dünyasına yayılmıştır. Bu fikirlerle beslenen düşünürler Osmanlı topraklarına gelerek bu fikirlerini burada da yaymaya başlamışlardır.

Şüphesiz bunların hepsi birbiriyle yüzde yüz aynı düşüncelere sahip değillerdi, böyle bir durum da zaten mümkün değildi. Değişik şartlarda, değişik ortamlarda, değişik aile çevrelerinde yetişmişler; değişik hayat anlayışlarına sahip olmuşlar ancak ortak noktaları, hemen her yerde büyük sorunlar içinde yaşamak zorunda kalan, her şeyden önce bağımsızlıktan yoksun, emperyalistlerin, sömürgeciğin işgali altında kalmış uluslarının bağımsızlığını kazanıp insana yakışır bir hayata kavuşması, geleceğiyle ilgili söz sahibi olması, kısaca varlıklarını kendi bayraklarının altında sürdürme istekleriydi. Yer yüzünde imparatorluklar çağı sonlanıyor, ulusların kendi devletlerinin sahibi olmasının yolları açılıyor, ümmet bilinci, yerini ulus bilincine bırakıyordu. Bu fikir hareketleri Osmanlı'yı da etkilemiş, öncesine göre değişik düşünceler dillendirmeye, farklı şeyler düşünmeye başlamışlardı. Fransız İhtilali sonrası Avrupa'da esen değişim rüzgarları, Doğu'yu da etkilemeye başlamış, aydınlar için Avrupa deneyimi yaşamak aranılır bir hâl durumuna gelmişti. İşte bu fikir hareketleri içinde yer alan ve Türkçülük görüşünü savunanların arasında bulunanlardan birisi de Mehmet Emin Yurdakul'du.

Mehmet Emin Yurdakul

Kalemını, şiirini, edebiyatını Anadolu Türk halkının acılarına, dertlerine, üzüntülerine ve sevinçlerine hasreden şair Mehmet Emin 1869 yılında İstanbul'da doğdu. Babası balıkçı Salih Reis, annesi Emine Hanım'dır. Beşiktaş Askeri Rüştiyesinden sonra devam ettiği Mektebi Mülkiye'nin İdadi bölümünden ayrıldı. Mülkiye ve Hukuk Mektebine devam etti. Öğrenimini yanda bırakarak memuriyete atıldı.

1891'de Sadaret Evrak Kalemine girdi. 1893'te Rüşumat Evrak Müdürü oldu. 1897 Osman-

İ-Yunan Savaşı esnasında Serveti Fünun Dergisinde "Ben bir Türk'üm, dinim cinsim uludur" dizesiyle başlayan şiiriyle Türk dünyasına üntünü duyurdu.

II. Meşrutiyet'ten sonra 1908'de Bahriye Nezareti Müsteşarlığı, 1909'da Hicaz, 1910'da Sivas, 1911'de Erzurum valiliğinde bulundu. Ziya Gökalp'in Türkçülük akımını benimsedi. Ahmet Ağaoğlu ve Dr. Fuat Salih, Ahmet Ferit Beylerle birlikte "Türk kültürü, dili ve sanatının geliştirilmesi amacıyla" kurulan Türk Ocağı'nın kurucuları arasında yer aldı. Türk Ocağı'nın ilk genel başkanı oldu, çıkanlar Türk Yurdu Dergisi'nin sorumluluğunu üstlendi. Ancak henüz dergi çıkmadan İttihat ve Terakki Cemiyeti ile anlaşmazlığa düşüncü Erzurum'a vali olarak atandı, 1912'de bu görevde iken emekliye ayrılmak zorunda bırakıldı 1914'te Osmanlı Mebusanında Musul'dan milletvekili seçildi. Cumhuriyetin ilk yıllarında Şarki Karahisar, Urfa ve İstanbul milletvekilliklerinde bulundu.

Mayıs 1919'da Sultanahmet Meydanı'nda düzenlenen mitingde sarfettiği şu sözleri ünlüdür: "Demir ve ateş; kardeşler ben bunlarla hiçbir vatan ve ırkın öldüğünü işitmedim. Şereflî bir tarih ve medeniyete, sağlam bir fazilet ve ahlâka, zengin bir şiir ve edebiyata, dinî ve millî ananelere, ırkî ve vatanî hatıralara mâlik olan bir milletin mahvolduğunu tarih göstermiyor.."

Mehmet Emin, Soyadı Kanunu'ndan sonra "Yurdakul" soyadını alarak kendisinin Yurdunun hizmetinde olduğunu tescilledi. 14 Ocak 1944'te İstanbul'da vefat eden şairin cenazesi Zincirlikuyu Asri Mezarlığına defnedildi.

Mehmet Emin Yurdakul, yeni Türk edebiyatında Anadolu halkının acılarını, saldırgan düşman güçlerine karşı milletimizin başkaldırısını sade bir dille, hece ölçüsüyle coşkun bir şekilde ifade eden ilk millî şairimizdir. Onun sanatı hakkında Atatürk şöyle demiştir:

"Mehmet Emin, Türk milliyetperverliğinin ilahî müjdecisi şiirleriyle mücadelemin kahramanlık ruhuna doğuş ufkulmuştur."

Mehmet Emin Yurdakul'un şiiri nesre yaklaşır bir tarzı vardır. Uyanıcı, öğretici şiirlerini sade bir dille yazmış, toplumda yaşanan sıkıntıları dile getirmiş, halkçı, milliyetçi bir anlayışı benimsemiştir. Sanat görüşünü şöyle açıklar: "Memleketimin sefillerinin, dertlilerinin küçük bir şairi olabilmek, milletimin hürriyet ve saadetini terennüm edebilmek için yaşamak: İşte benim ve sanatımın gayesi... Halkın şairi olmak... Anmış, temizlenmiş dille yazılacak şiirlerin normal vezninin Arap vezni, yani aruz olmayacağı için kendi veznimizi kullanmamız gerekiyordu. Ken-

di veznimiz, yani hece veznimiz ise dervişlerin ilahilerinde, nefeslerinde, âşkların koşmalarında, destanlarında ve halk türkülerinde vardı. Tabii biz bunu kabul ettik ve genişlik, gelişme ve ilerleme vermeye çalıştık.

Mehmet Emin Yurdakul, pek nesir yazmadı. Israrla şiirler üzerinde durdu. Kendisine Türkçü şair, milliyetçi şair denilmesinin nedeni, millî duyguları halk için halk diliyle kendine özgü bir coşkunlukla ele almasında aranmalıdır.

Eserleri: Şiirleri; **Türkçe Şiirler** (1900), **Türk Sazı** (1914), **Ey Türk Uyan**, (1914), **Tan Sesleri** (1915), **Ordunun Destanı** (1915), **Dicle Önünde** (1916), **Turana Doğru** (1918), **Zafer Yolunda** (1918), **İsyan ve Dua** (1918), **Aydın Kızları** (1919), **Mustafa Kemal** (1928).

Nesirleri: **Fazilet ve Adalet** (1890), **Türk'ün Hukuku** (1918), **Dante'ye** (1928)

Rıza Tevfik, "Türk Şiirleri'nin takriz yazısında; Zati aliniz muktedir kaleminizi "millî şiirin" ihyası uğrunda kullanıyorsunuz. Feyzli olan tabiatınız sizi güzellikler, harikalar icat edecek kadar bah-tiyar kılmış. Gösterdiğiniz yol, millî şiirimizin ilerlemesinde en iyi yoldur."

Şemseddin Sami; "Edebiyat ve özellikle şiir millî duygu ve düşüncenin tasvirinden, edebî dili herkesin söylediği lisanın düzgüncesinden ibaret olması gerekir. O hissiyat ve efkâr istediği kadar ilerleme kaydetmiş, o lisan istediği kadar mükemmel ve sanatkar olsun; temeli, kökü, mebde-i avam dediğimiz ümmetin kalbinde, beyinde, dilinde olmalıdır. Hissiyat ve efkâr-ı milliyemizin millî bir lisanla ifadesi: İşte şiir, işte edebiyat!..." (Türk Sazı, Önsöz, s.10, 1979 baskı.)

İsmail Habib Sevük: Edebiyat-ı Ceddecilerin bütün parlaklıklarıyla bütün zevklere hâkim olduğu bir devirde... O Osmanlılık devrinde... Böyle apaçık Türkçülüğü terennüm etmek çok mühimdi.

İbrahim Alaeddin Gövsa: Mehmet Emin Yurdakul, edebiyatımızda milliyetçilik aşkını, büyük bir samimiyet ve heyecanla terennüm etmiş muhterem ve şereflî idealist sima olarak kalacaktır. (Türk Sazı, Arka kapak)

Cenge Giderken, (Türk Sazı, s.110, Atlas Kitapevi, İstanbul 1979)

Ben bir Türk'ün; dinim, cinsim uludur.
Sinem, özüm ateş ile doludur.
İnsan olan vatanının kuludur.
Türk evladı evde durmaz, giderim!

Muhammed'in kitabını kaldırtmam,
Osmancığın bayrağını aldirtmam,
Düşmanımı vatanıma saldırtmam
Tanrı evi viran olmaz, giderim!

Bu topraklar ecdadımın ocağı
Evim, köyüm hep bu yerin bucağı,
İşte vatan, işte Tanrı kucağı,
Ata yurdun evlat bulmaz, giderim.

.....

Ak gömlekle gözyaşımı silerim,
Kara taşla bıçağımı bilerim
Vatanımçin güzellikler dilerim
Bu dünyada kimse kalmaz giderim.

Yunan Sınırını Geçerken

En güzel yüz bize çirkin; biz severiz Türk yüzü.
En iyi öz bize fenâ; biz isteriz Türk özü.
Milletimiz alkışlar; anıldıkça Türk sözü.
Biz Türkler'iz; biz, bu kanla, biz bu adla yaşarız!

.....

Hangi Türk'tür gerdenine urgan, kement urdurur;

Hangi Türk'tür mescidine canlı kule kurdurur;
Milletimiz köle olmaz, böyle günde kim durur;
Biz Türkleriz, Kızılırmak olur böyle taşarız.

Türkçülük

İrkimin Türküsü (Türk Ocağına
Biz Oğuzlar soyu olan Türkleriz
İlk ateşi parlatan;
İlk sabanla sert toprağa tohum atan;
İlk ocağa tohum koyan hep biziz.

Her bucakta vahşi yellere eserken,
Isıgöl'de çadır kuran biz vardık.
Urallarda boz ayılar gezerken,
İlk kervanı biz Uygurlar çıkardık.

Bakin bizim öz Türkçemiz ne hoş dil;
Onun her bir nağmesi,
Gökten gelen hitap gibi saf sesi,
Ne bülbüle ne duduya eş değil.

Bu dil ala geyiklerin içtiği,
Yakut renkli çaylar gibi şarıldar.
Orhun ile Kızılırmak gibi ki,
Sulandı ruhlarımız pınlıdar.

.....

Biz Türklerde büyük küçük tanırım;
Bizim için kan saçan,
Bize necat vermek için yol açan
Azizlerin sırasında anılır. . ." (s.134 vd.)

.....

Yeryüzünde her kim Türk'e düşmansa
Onun kanı bizim için Kevser'dir.
Bu kanlarla hatta Kâbe boyansa,
Ora bize şafak doğmuş bir yerdir.

Hiçbir zalim kuvvet bizi sarsamaz;

Yerler, gökler durdukça,
Göğüslerde kalplerimiz vurdukça,
Bu Türklüğe kimse mezar kazamaz. (s.139)

Halkın acılarını, dertlerini, sıkıntılarını, yoksulluklarını şiirlerine konu alan şair; "Ahretlik" şiirinde ise bir çift öküz uğruna İstanbullu zenginlere hizmetçi olarak gönderilen küçük bir kız çocuğunun dramı anlatılıyor:

...Tarlamızı süremedik, aç kaldık
Peki senin İstanbul'a gelmen ile n'olacak
Benim birkaç yıllığımla babam öküz alacak
Ne acıklı bir haldir bu baba evlat satıyor
Bir masumun gözlerine her gün yaşlar doluyor.
Bir el onun bal ömrüne her gün ağrı katıyor
Bir çift öküz uğruna bir kız kurban oluyor...
(s.44)

"Anadolu" şiirinde fakir, yoksul bir kadının ninesine ve çocuğuna bakmak için İstanbul'a gelen bir şehit eşinin aklıla olan mücadelesini dile getirir ve onun isyanına kulak verir:

...derileri çatlak, bağı kapkara
Sağ elinin nasırında bir yara;
Başında bir eski püskü peştimal
Koltuğunda bir yamalı boş çuval
-Ne o bacı?
Ot yiyoruz, n'olacak!
-Tarlan yok mu?
Ne öküz var ne toprak.
Bugüne dek ırgat gibi didindim
Çifte gittim, ekin biçtim, geçindim,
Bundan sonra...
Ah efendi, bize karşı İstanbul
Neden böyle bir sert, yalçın taş gibi?
Taşraların hayvanlık mı nasibi?... (S.46)

...Yazık sana ağlamayan şiire
Yazık sana titremeyen vicdana
Yazık sana uzanmayan ellere
Yazık seni kurtarmayan ellere... (s.48)

Şair eşi Müzeyyen Hanıma çok değer verirdi. Hatta onun kendisinin şiirlerini Türkçe olarak yazmasındaki en büyük etken olduğunu söylemiştir. Ve bunu İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu'ya şöyle diyor: Eşim hayat ve gönül yoldaşım Şebinkarahisarlı bir Türk kızdır. Onunla evlendiğim zaman benimle konuştuğu öz Türkçe bana kendi dilimin özünü anlatmıştı. Ben, İstanbul lehçesini anamdan, babamdan, sonra Anadolu lehçesini karımdan öğrendim. Onun asil, saf ruhunun kaynaklarından Türklük aşkının kandınılmaz Kevser'ini içtim.

3 Mayıs 1944 yılında yaşanan Türkçülerin tutuklanması ve yargılanması davasından önce vefat eden Mehmet Emin Yurdakul belki de tutuklmalardan önce vefat ettiği için göz altına alınmaktan ve yargılanmaktan kurtulmuş oldu.